

SOUTĚŽ

VÝSLEDKY SOUTĚŽE

OPEVNĚNÍ MĚSTA ČESKÝCH BUDĚJOVIC

Vědomostní soutěž pro děti a mládež do 16 let – jednotlivce i kolektivy.
Soutěž probíhala od 17. 9. 2022 do 31. 12. 2022

Více informací i tyto pracovní listy najdete v Turistickém informačním centru českobudějovické radnice nebo na webových stránkách odboru památkové péče Magistrátu města České Budějovice www.c-budejovice.cz a Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Českých Budějovicích www.npu.cz/uopcb.

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ
PRACOVNÍŠTĚ V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH

České
Budějovice

1. Gotické opevnění města

1.1 Uved'te jméno zakladatele města České Budějovice a rok, kdy bylo město založeno.
Město České Budějovice založil král Přemysl Otakar II. v r. 1265.

1.2 Uved'te, jak se tento mocný šlechtický rod jmenoval.

Nejmocnějším šlechtickým rodem v českých zemích byly v době založení města České Budějovice Vítkovci. nebo Rožmberkové jako jedna z větví tohoto rodu).

1.3 Uved' jména řek, na jejichž soutoku bylo město založeno a v čem jeho strategická poloha spočívala?

Město bylo založeno na soutoku řek Vltavy a Malše, čímž byl posílen obranný systém města. Řeky tvořily přirozenou bariéru podél západní a jihozápadní části města. Na východní a severní straně bylo využito upravené koryto Mlýnské stoky. Voda navíc sloužila řemeslníkům, kteří ji ke své činnosti potřebovali a po splavnění Vltavy i k rozvoji obchodu a dopravy.

1.4 Bonusový úkol: Vyhledejte, jak cimbuří vypadalo a nakreslete ho. Pokud si troufnete, můžete ztvárnit i obránce při útoku 😊

1.5 Zjistěte, jak vysoká, široká a dlouhá bývala hlavní hradební zeď, a v které části města se dodnes dochovala část obranného ochozu.

Hlavní hradební zeď byla vysoká asi 7 m, široká kolem 1,6 m a táhla se podél celého obvodu města v délce přibližně 1780 m. Úsek obranného ochozu se dochoval v Železné páně (dříve věž Spilhaybl).

1.6 Uved'te, jak se nazývala druhá, nižší hradební zeď a jak se říkalo prostoru mezi oběma hradebními zdmi?

Nižší hradební zeď se nazývala „parkánová hradba“, prostoru mezi hlavní a parkánovou hradbou se říkalo „parkán“, měl sloužit k pohybu obránců v první fázi dobývání města.

1.7 V Českých Budějovicích najdeme malý úsek, kde se dodnes dochovaly obě za sebou stojící hradební zdi. Kde se nachází? Úsek hlavní i parkánové hradby se dochoval na Zátkově nábřeží naproti Sokolskému ostrovu v dnešní Biskupské zahradě (včetně bašty později přestavěné na Gloriet a věže Otakarky).

2. Městské brány, věže, bašty

2.1 Zjistěte, kolik měly České Budějovice hlavních bran, jak se nazývaly a kde se nacházely (uved'te dnešní názvy ulic, popř. více názvů jednotlivých bran, pokud se dochovaly).

České Budějovice měly tři hlavní brány:

- brána Písecká, později Pražská - na konci dnešní Krajinské ulice / na severní straně města
- brána Svinenská, později Vídeňská na konci dnešní ul. Karla IV./ na východní straně města
- brána Rožnovská, později Krumlovská a Linecká na konci dnešní ul. dr. Stejskala / na jižní straně města

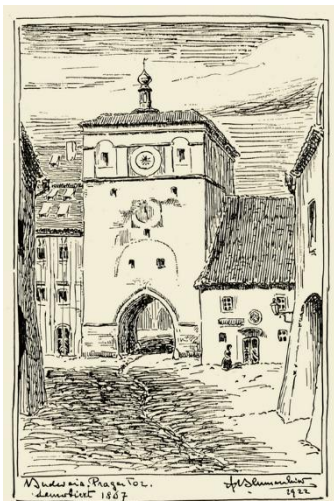
2.2 Vyhledejte obrázky českobudějovických hlavních bran, porovnejte je s kresbami níže a pod kresby napište správné názvy městských bran:

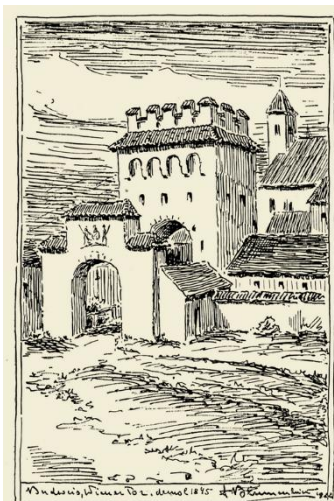
NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ
PRACOVNÍŠTĚ V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH

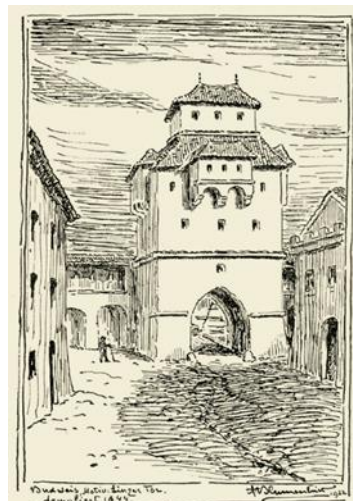

Pražská brána

Svinenská brána

Rožnovská brána

2.3 Jeden ze zájezdních hostinců za branami města se zachoval až do dnešních dnů. Vypátrejte ho a uveďte, jak se jmenuje.

Velký zájezdní hostinec, který vznikl za branami města České Budějovice v roce 1821 a zachoval se do dnešních dnů, se jmenuje U Zelené ratolesti. Dodnes můžeme navštívit i hostinec U Černého koníčka, ten se ale nezachoval v původní podobě.

2.4 Uveďte názvy alespoň dvou menších branek či vodních branek, kterými se procházelo pouze k řece.

Jedna branka se nazývala „Rybářská brána“ (menší hranolová věž u Předního mlýna, dnešního hotelu Budweis) a do dnešních dnů se nedochovala.

Druhou brankou je tzv. Solní branka (hranolová věž za současnou radnicí v Radniční ul., dříve nazývaná Šiklova branka, Vodní branka, Wassertür), kterou si můžeme projít v původním místě i dnes, byť byla její podoba částečně pozměněna.

2.5 Uveďte názvy alespoň tří dalších obranných věží, které bývaly součástí městského opevnění. Dochovaly se některé z nich dodnes?

Obranné věže, které byly součástí městského opevnění, byly například: Manda, Lauseck, z těch, které se dochovaly dodnes, můžeme jmenovat Rabenštejnskou věž, věž Železnou pannu (dříve známou pod názvem Spielhaybl) či věž Otakarku, věží je i tzv. polygonální bašta v těsném sousedství klášterního kostela Obětování Panny Marie.

2.6 Uveďte název známého českobudějovického objektu, který sloužil také jako zbrojnice a dochoval se do dnešních dnů? Kde se nachází?

Jedná se o objekt Solnice, kterou v Českých Budějovicích najdeme na Piaristickém náměstí.

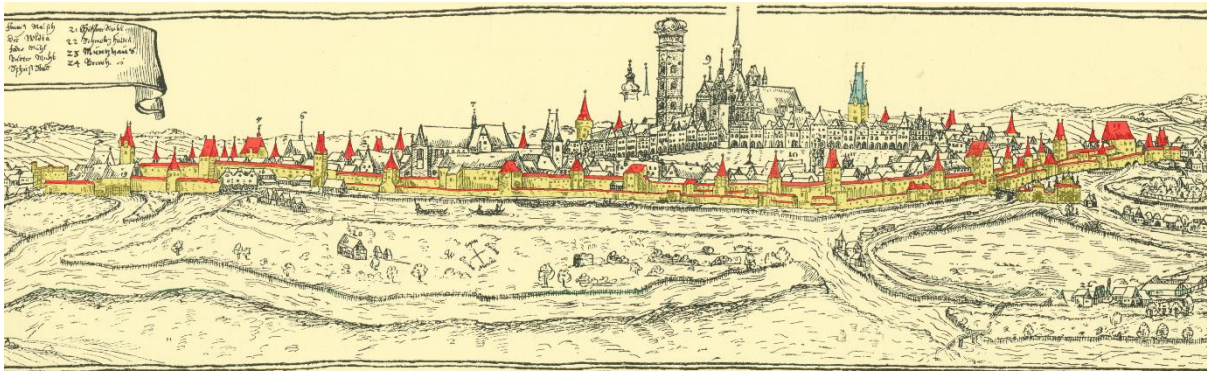
NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ
PRACOVISŤE V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH

České
Budějovice

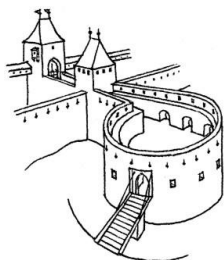
2.7 Kdo je autorem této veduty z roku 1602 (viz výše), díky níž si můžeme udělat představu o tom, jak městské opevnění vypadalo?

Autorem je Jan Willenberg, autor dřevořezů, grafik a kreseb, známý zejména pro série vedut českých měst, ale také hradů a zámků.

2.8 Bonusový úkol. Vyhledejte staré fotografie či kresby jedné z městských bran a prohlédněte si je. Schematicky překreslete a podle své fantazie navrhnete barevnou výzdobu brány do města.

3. Opevnění města v pohusitské době

3.1 Jak se tento nový obranný prvek před branami jmenoval? (Nákres tohoto obranného prvku najdeš vlevo)

Nový obranný prvek sloužící k lepší obraně brány se nazývá „barbakán“. Dochovaný barbakán se v České republice nachází např. u Žatecké brány v Kadani. V Českých Budějovicích se žádný barbakán nezachoval.

3.2 Uvedte, kolik těchto obranných prvků bylo v Českých Budějovicích postaveno a kde?

V Českých Budějovicích byly barbakány vybudovány celkem tři. Vždy jeden u každé městské brány, tj. u Pražské brány (dříve Písecké) v dnešní Krajinské ulici, u Linecké či Krumlovské (později Rožnovské) brány v dnešní ulici Dr. Stejskala, u Vídeňské brány (dříve Svinenské) brány dnes v ulici Karla IV.

3.3 Proč byly střílny pojmenovány jako „klíčové“?

Označení si střílny vysloužily díky svému tvaru, připomínajícímu obrácenou klíčovou díрку, jednalo se o kruhový otvor, do něhož bývala pokládána hlaveň palné zbraně, a ze kterého směrem vzhůru vybíhala úzká štěrbinová sloužící k míření. Obrys nebyl vyzdíván, ale zedníci do zdiva vkládali prefabrikované terakotové panely s vykrojeným otvorem klíčového tvaru.

3.4 Uvedte názvy dvou věží městského opevnění, které byly vystavěny v 15. a v 16. století.

Nově postavené věže nesly názvy Rauscher a Nová věž, později nazývaná také Břidlicová nebo Prašná věž. V tomto období byla postavena i věž Gauendorf.

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ
PRACOVNÍŠTĚ V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH

České
Budějovice

4. Moderní pevnost – baroko

4.1 V roce 1618 vypukla v Evropě dlouhá a krutá válka. Rozsáhlý válečný konflikt způsobil lidem na zasažených územích mnoho útrap, v českých zemích ubylo až o jednu třetinu obyvatel! I České Budějovice byly reálně ohroženy. Víte, jak se tato válka nazývala?

Válka, která vypukla v Evropě v r. 1618, trvala dlouhých 30 let, proto se nazývala Třicetiletá válka.

4.2 Zjistěte, která českobudějovická brána v roce 1641 vyhořela.

Jednalo se o věž Svinenskou (později nazývanou Vídeňská) v dnešní ulici U Karla IV.

4.3 Zjistěte, kde se tato věž nacházela.

Břidlicová věž se nacházela na konci dnešní Kanovnické ulice v blízkosti parku Na Sadech.

4.4 Bonusový úkol. Vypátrejte, z čeho se vyráběl původní černý střelný prach používaný ve středověku a novověku.

Původní černý střelný prach je směs dřevěného uhlí, síry a jemně mletého draselného ledku neboli dusičnanu draselného (KNO_3), nazývaného také sanytr či solný květ. Tato výbušná směs byla používána až do poslední třetiny 19. století.

4.5 Výstavba nového pevnostního systému v letech 1641 - 1648 byl odborně řízen lineckým stavitelem italského původu. Zjistěte jeho jméno. Napovíme, že se podílel také na přestavbě vyhořelého budějovického kostela.

Jmenoval se Francesco de Canevalle.

4.6 Prohlédněte si vedutu Daniela Wussina z roku 1665 a napište, jaké geometrické útvary připomínají půdorysy ravelinů v Českých Budějovicích?

Českobudějovické raveliny měly tvar trojúhelníku a pětiúhelníku, některé měly i tvary lichoběžníků. Raveliny okolo bran měly tvar lichoběžníku se seříznutými rohy. Tvar ravelinu vždy vycházel ze stávající situace v terénu, tak aby se střelbou pokryly všechny úhly.

Jenom tam, kde bylo dost místa a bylo možné rozvinout dlouhou pevnostní linii, byly tvary pravidelné - trojúhelníky, pětiúhelníky (tj. zejména Na sadech a na Sokolském ostrově).

4.7 Do dnešních dnů se nezachovaly žádné pozůstatky barokního opevnění, přesto můžeme na půdorysu Českých Budějovic sledovat jeho stopu. Jak se jmenuje ulice, která kopíruje část tohoto opevnění? (Pomoci Ti může i pohled na letecký snímek Č. Budějovic)

Jedná se o ulici Na Sadech – patrné jsou zalomené křivky městských sadů v místech bývalých barokních ravelinů. Podle ravelinů je také tvarována část Senovážného náměstí.

5. Obléhání města

5.1 Jak se vojevůdce, který r. 1420 táhl kolem Českých Budějovic, a přesto se nepokusil město dobýt, jmenoval?

Slavný husitský vojevůdce se jmenoval Jan Žižka z Trocnova.

5.2 Vyhledejte, jaké zámky získal generál Karel Bonaventura Buquoy za své válečné zásluhy v jižních Čechách.

Generál Karel Bonaventura Buquoy získal panství Rožmberk, Nové Hrady, Libějovice a tvrz Cuknštejn.

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ
PRACOVNÍŠTĚ V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH

6. Sochy patronů – duchovní ochrana města

6.1 Kde se dnes sochy Panny Marie Budějovické, které stávaly před městskými branami, nacházejí?

- První socha Panny Marie byla umístěna v roce 1715 před Rožnovskou bránu na Zátkově nábřeží (dnes stojí u Zlatého mostu)
- V r. 1716 bylo umístěno Mariánské sousoší před Pražskou bránu na dnešním Mariánském nám., kde se nachází dodnes.
- V r. 1746 byla třetí socha Panny Marie umístěna před Svinenskou bránu v prostoru dnešního Senovážného nám. (dnes se nachází v sídle NPÚ na Senovážném nám. 6)

6.2 Bonusový úkol: Zakreslete do mapy současné/původní umístění soch

7. Zánik opevnění v 19. a 20. století

7.1 Podívejte se na obrázek vlevo a uveďte, jaký řemeslník využíval bývalý parkán u dnešního slepého ramene Malše u Piaristického kláštera?

Na obrázku můžeme spatřit provazníka. Ten ke své práci potřeboval dlouhý úzký pruh pozemku, který mu nabízel právě prostor podél parkánové zdi. Fotografie je z roku 1935.

7.2 Postupně byly na místě bývalého opevnění budovány promenády, altány, lázně a kašny. Vznikal tak základ nového parku, který najdeme v Českých Budějovicích dodnes. Napište, jak se tento park jmenuje?

Na místě bývalého opevnění, kde se dříve nacházel příkop s raveliny a vnější hradební zeď, vznikl městský park Na Sadech.

7.3 Zjistěte, kde se obě železniční branky nacházely a jaký dopravní prostředek tudy jezdil.

První branka byla umístěna od jihu města u Biskupské ulice, druhá byla situována na severním konci České ulice. Byly vybudovány kvůli průjezdu koněspřežky (koňské dráhy či „koňky“) městem. Branky byly opatřeny mřížemi a po průjezdu vozů se zamykaly.

7.4 Vyhledejte, která z hlavních městských bran byla zbourána naposledy, a ve kterém roce to bylo.

Jako poslední z hlavních městských bran byla zbourána Pražská brána a to v roce 1867.

7.5 Uveďte, které z věží se dochovaly a pokuste se vypátrat, která z věží není vidět?

Do dnešních dnů se dochovaly věže: Rabenštejnská, Železná panna, polygonální bašta u kláštera a věž Otakarka v zahradě biskupství. Bílá věž či bašta (pozor – neplést si s Bílou věží kláštera na Piaristickém náměstí) byla v několika fázích postupně vestavěna do rozšiřované budovy Jihočeského divadla. Ač zůstala zachována, vidět dnes zvenku není.

7.6 Bonusový úkol: Vyberte si jednu z dochovaných věží či bašt a popište její původní a současné využití. Nakreslete nebo vyfotografujte vybranou věž nebo baštu.

Průběžný úkol – Kolik mostů přes vodní toky (Mlýnská stoka, řeky) cestou minete? Cestou kolem bývalého městského opevnění lze minout 12 mostů.

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ
PRACOVISŤE V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH

České
Budějovice

8. Praktická část – po stopách opevnění

PRVNÍ ZASTAVENÍ – býv. Pražská brána v Krajinské ulici

8.1. Na jednom z domů v Krajinské ulici se nachází reliéf Pražské brány. Najděte jej a vyfoťte nebo překreslete na papír. Jaký nápis se u tohoto reliéfu Pražské brány nachází?

U reliéfu na domě v Krajinské ulici se nachází nápis: U Pražské brány.

8.2. Na pamětní desce vyhledejte letopočet, kdy k této tragické události došlo. Pamětní deska je napsaná latinsky, ale na stejném domě najdete i menší desku s českým překladem – opište jej.

Na pamětní desce se nachází letopočet: 31. ledna 1611

Český překlad pamětní desky zní: Simeon Plachý z Třebnice, muž slavného původu a výtečného vzdělání, kdysi měšťan a soudní písař, byl za náhlého vpádu pasovského vojska do tohoto města, na tomto místě nevině zavražděn. Jeho duše žije v Bohu.

DRUHÉ ZASTAVENÍ - sirotčinec

8.3 Na zdi kostela vyhledejte informaci, v jakých letech a jak dlouho sestry Boromejky kostel stavěly?

Sestry Boromejky stavěly kostel sv. Rodiny v letech 1886–88, tj. 2 roky.

TŘETÍ ZASTAVENÍ – Zlatý most

8.4 Najděte na mostě informaci, v jakém roce byl vyroben a v jakém roce opraven.

Zlatý most byl vyroben v roce 1915 a opraven v roce 2001.

8.5 Přejděte Zlatý most na druhou stranu, najdi sochu Panny Marie Budějovické, vyfoťte ji a zakreslete do mapy.

ČTVRTÉ ZASTAVENÍ – věž Železná panna

8.6 Jaký typ střílny se na krytém ochozu dochoval?

Na ochozu se dochovala klíčová střílna.

8.7 Ve věži Železná panna se nachází zmenšený model jedné z městských bran. Které? Ve věži Železná panna najdeme zmenšený model Rožnovské brány, která byla zbořena v roce 1844.

PÁTÉ ZASTAVENÍ – parkánová zed'

8.8 Změřte výšku parkánové zdi u pouliční lampy mezi lavičkami (přímo naproti soutoku Vltavy a Malše). Jakou výšku jste naměřili?

Výška parkánové zdi je přibližně 330 centimetrů.

8.9 Jak se válcová věž, která byla součástí hlavní hradební zdi, od 19. stol. nazývala? Věži za vícebokou baštou se od 19. století říkalo Otakarka.

ŠESTÉ ZASTAVENÍ – Polygonální bašta

8.10 V horní části Polygonální bašty se nachází několik klíčových střílen. Kolik jste jich napočítali?

V horní části Polygonální bašty se nachází 5 klíčových střílen.

8.11 Ve výklenku kapličky je umístěna socha světce. Jak se světec jmenuje a kdy byla socha zhotovena? (napoví vám letopočet vytesaný do kamenného podstavce sochy). Zobrazený světec se jmenuje sv. Jan Nepomucký. Na podstavci je uveden letopočet 1708.

SEDMÉ ZASTAVENÍ – Rabenštejnská věž

8.12 Vedle vstupu do Rabenštejnské věže je QR kód. Načtete jej a zjistíte stručnou informaci, jak vypadala věžeňská kobka a jak vězni dostávali jídlo.

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ
PRACOVISŤE V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH

V Rabenštejnské věži byla zřízena věžeňská kobka pro nejtěžší případy, která neměla okna. Jídlo se sem spouštělo otvorem z patra.

8.13 Kolik střílen se zde nachází? Spočítejte je.

V kamenné parkánové zdi podél Mlýnské stoky lze napočítat 9 střílen.

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ
PRACOVISŤE V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH

České
Budějovice

